

Les 1: ROOD, kleur van het leven

Rood is naast zwart en wit de oudste en belangrijkste kleur in de kunst. Deze kleur staat sinds mensenheugenis gelijk aan leven, bloed, dood, macht, kracht, liefde en energie. Dit is tevens de meest krachtige kleur met een sterke signaalfunctie. In de prehistorie werd rode oker gebruikt om de doden te beschermen en meer energie te geven voor het volgende leven. Vruchtbaarheidsbeeldjes (zoals de Venus van Willendorf) werden met rode oker beschilderd als symbool voor vruchtbaarheid en het leven. Bij de eerste prehistorische grotschilderingen zien we rode en gele oker, naast het gebruik van houtskool. Rood is door de eeuwen heen één van de meest gebruikte kleuren gebleven in de kunst, maar kan verschillende betekenissen hebben. Naast de kleur van de macht stond rood in de middeleeuwen gelijk aan verleiding, zonde en wellust en was ook de kleur van de duivel. Op zeventiende-eeuwse bordeeltjes zien we de kleur rood bijvoorbeeld vaak terug.

Als we aankomen in de twintigste eeuw zien we dat rood nog steeds één van de meest indringende kunstwerken kan opleveren. Bij kunstenaars als Anish Kapoor en Mark Rothko wordt het kunstwerk in één kleur, in dit geval rood, een modern monochroom icoon waarin de mystieke kracht gelijk staat aan leven en dood zelf.

In deze eerste les volgen we de kleur rood en maken een spannende reis vanaf de prehistorie naar onze tijd.

Les 2: BLAUW, kleur van de hemel

“Glorieus, prachtig en bijna volmaakt, verheven boven alle andere kleuren”, zo omschreef de Florentijnse schilder Cennino Cennini (1360- voor 1427) het blauwe ultramarijn. Dit kostbare pigment werd vanaf ongeveer 1400 gebruikt om de mantel van Maria af te beelden, want zij verdiende alleen de duurste kleur. Blauw staat symbool voor de hemel, zuiverheid en het heilige. In het oude Egypte bood blauw bescherming tegen onheil en ziekte. Maar zoals bij alle kleuren kan ook deze kleur een negatieve betekenis hebben, en kan ook duiden op melancholie, dood, verdriet en eenzaamheid. Wist je bijvoorbeeld dat er ook blauwe duivels bestaan in de kunst, en dat Picasso een “blauwe periode” heeft gehad waarin hij depressief was. De Franse kunstenaar Yves Klein hemelde de kleur blauw in 1956 juist weer op door het meest indringende blauw te ontwikkelen, zijn eigen IKB (International Klein Blue) die hij over de gehele wereld wilde verspreiden in zijn “blauwe revolutie”.

We volgen de kleur blauw door de eeuwen heen, en zullen versteld staan over de mogelijkheden van blauw.

Les 3: GROEN, kleur van de natuur

Groen staat symbool voor de natuur, planten en groei in het algemeen. Deze kleur straalt automatisch rust uit, maar kan in de schilderkunst ook andere betekenissen hebben. In het westen heeft groen van oorsprong te maken met lenterituelen aan het hof, vandaar dat deze kleur het symbool werd van de jeugd, prille liefde en vruchtbaarheid. Een mooi voorbeeld hiervan is het legendarische “Portret van Giovanni Arnolfini en zijn vrouw” van Jan van Eyck uit 1434. Hierop draagt de afgebeelde vrouw een prachtige grasgroene jurk.

Groen kan echter ook een negatieve klank krijgen en verband houden met gif, ziekte en het kwaad in het algemeen. Vanaf de twaalfde eeuw werd groen geassocieerd met de duivel en demonische schepsels.

Waarom heeft de Oostenrijkse Oskar Kokoschka zichzelf in 1913 in een morbide kleur groen geschilderd? Dit zien we ook terug bij de zelfportretten van Maria Lassnig die zij op basis van haar body awareness theorie maakte.

GEEL, kleur van de zon

“Geel is de rijke, stralende kleur die dingen verbindt, de geest verlicht en inzicht biedt “zegt kunsthistoricus en schrijver B.N.Goswamy. Geel is een kleur die inspirerend kan werken en uitnodigt tot introspectie. Zo ook bij Vincent van Gogh wiens lievelingskleur geel was, het had echter een wisselende betekenis voor hem. Zijn zonnebloemen zijn iconisch en drukken dankbaarheid uit, maar het geel in zijn “Korenveld met maaier” uit 1889 staat symbool voor de vergankelijkheid van het leven.

Rond 1910 ontwikkelde de Russische kunstenaar Wassily Kandinsky zijn klankkleurtheorie waarin iedere kleur een eigen betekenis en klank symboliseerde. Hij vergeleek de schilderkunst met muziek, kleuren waren een middel om de gevoelens van de kunstenaar uit te drukken.

Les 4: ORANJE, kleur van de ondergaande zon

Kandinsky (1866-1944) schreef in zijn boek “Über das Geistige in der Kunst “(1912) over de kleur oranje het volgende: “Oranje is als een man, overtuigd van zijn eigen kracht “

Een prachtige uitspraak over één van de meest krachtige kleuren in de kleurencirkel, het is een kleur die direct onze aandacht trekt en kan ook een waarschuwing zijn (denk maar aan de oranje stoplichten, verkeersborden en werkkleding). Vandaar dat oranje ook voorkomt op expressionistisch werk zoals “De schreeuw” (1893) van de Noorse kunstenaar Edvard Munch. Hierop zien we een gespannen elektrische lucht boven de schreeuwende figuur hangen. Kortom, zinderende energie...

WIT, kleur van de zuiverheid

Loodwit was eeuwenlang één van de belangrijkste verfsoorten op het palet van de kunstenaar. Het werd ook vaak gebruikt in de onderlaag en gemengd met andere pigmenten om verschillende kleurlagen op te brengen. Op de Nederlandse schilderijen uit de zeventiende eeuw zien we overal loodwit: op de zilveren kan, de lichtvlekjes in de ogen van de geportretteerde, de glans op vruchten, de pareloorbel van Vermeer. Hij maakte zijn eigen glimmend wit van albast en kwarts en bracht dit in dikke klodders op.

Zo zuiver was loodwit echter niet, het is namelijk bekend dat dit giftig is en het heeft in de loop der eeuwen al veel mensen vergiftigd. Al bij de oude Egyptenaren en Romeinen werd het in ruime mate gebruikt als make-up. En het gezicht van de maagdelijke koningin Elisabeth I was er ook flink door aangetast.

In 1960 maakte onder andere Armando deel uit van de Nul-groep. Deze kunstenaars maakten geheel witte kunstwerken omdat wit een nieuw begin inluidt en zij zo zuiver mogelijke kunst wilden maken.

ZWART, kleur van de dood, leegheid

Betekent zwart het einde of juist het begin van iets nieuws? Is zwart wel een kleur? Lange tijd is deze kleur misschien niet echt als kleur gezien omdat puur zwart geen enkel licht reflecteert. Maar puur zwart bestaat eigenlijk niet.

Zwart wordt bijna altijd met de dood geassocieerd. Maar zwart kan ook een nieuw begin inluiden, denk maar aan het zwarte houtskoolstaafje waarmee een nieuwe tekening gemaakt wordt. Dit kunnen we onder andere zien bij Picasso.

Bij het “Zwart vierkant” van Kazimir Malevitsj uit 1915 wordt zwart verheven naar de meest eerlijke kleur die er bestaat omdat het lege zwart niet pretendeert iets te zijn.

“Het betekent niets, het is er gewoon” zei de kunstenaar zelf.

We zullen in deze laatste les zien dat zwart eigenlijk heel interessant is.

BRUIN, kleur van de aarde

Misschien is dit wel de meest vergeten kleur in de kleurensymboliek, maar als we goed kijken toch één van de meest gebruikte kleuren in de kunstgeschiedenis. Van de aardkleuren op Rembrandts schilderijen tot de symbolische gebarsten grond op het werk van Frida Kahlo en Lee Krasner's Umber Paintings. Bruin zegt meer dan je denkt.